

هدف تئاتر آموزشی سه چیز است: آگاهی، خلاقیت و مشارکت

گفتگو با فریده شیر زیان، نمایش‌نامه‌نویس کودک و نوجوان

اشاره

فریده شیرزیان دانش‌آموخته تئاتر و پژوهش هنر است. از او کتاب‌های «جایگاه نمایش سنتی در تئاتر معاصر ایران» و «صدایده مفید برای درام» چاپ شده است. وی پنج سال است که بر روی تئاتر آموزشی و مخاطب نوجوان متمرکز شده است. اخیراً سه کتاب وی از مجموعه نمایش‌نامه‌های نوجوان امروز به نام‌های «زنگ اول: تاریخ»، «ما همان جمع پراکنده» و «جعبه خیال» توسط انتشارات کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان به چاپ رسیده است. این سه کتاب که امسال در گروه داوری نمایش‌نامه حضور دارند، حاصل برنامه‌ای به نام درام کاربردی (تئاتر آموزشی) هستند که از سال ۱۳۸۹ آغاز شده است. مرحله اول این طرح بر اجرا در مدارس و مرحله دوم بر اجرا در موزه‌ها متمرکز بوده است.

«زنگ اول، تاریخ» نمایش‌نامه‌ای است براساس کتاب درسی تاریخ سال سوم راهنمایی که در سال ۸۹ نوشته و اجرا شده است و نزدیک به ۱۸۳ سال از تاریخ ایران را مورد توجه قرار می‌دهد؛ از ابتدای دوره قاجار تا ورود امام خمینی به ایران را. «ما، همان جمع پراکنده» نمایش‌نامه‌ای است براساس دو کتاب درسی تعلیمات اجتماعی و مهارت‌های زندگی سال سوم راهنمایی، محصول سال ۹۰ که تلاش دارد تعاملات میان انسان و جامعه را بررسی کند.

سومین نمایش‌نامه هم که «جعبه خیال» نام دارد محصول سال ۹۱ است و براساس مهم‌ترین مطالب کتاب فارسی سال سوم راهنمایی نوشته شده است. هر سه کتاب در زمستان ۹۴، توسط انتشارات کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان چاپ شده است.

سه نمایش‌نامه یاد شده حاصل پروژه‌ای هستند مبتنی بر پژوهش از این‌رو، در هر سه اثر، سه یادداشت همراه شده است با نام‌های یادداشت نویسنده، یادداشت نمایش‌نامه و برخورد

«لطفاً سه کتاب «زنگ اول: تاریخ»، «ما، همان جمع پراکنده» و «جعبه خیال» را کوتاه معرفی کنید.

فرم‌های متنوعی دارد که دو نمونه شاخص آموزشی آن «درام در خدمت آموزش» و «تئاتر در خدمت آموزش» است. در این دو شیوه تلاش می‌شود از همه ظرفیت‌ها و تکنیک‌های

تئاتری استفاده شود تا مضمونی مورد تحلیل قرار گیرد و تعقل و تفکر مخاطب را بیدار کند و با طرح دیدگاه‌ها و حضور مخاطب در اجرا، خوانش تازه‌ای را از آن موضوع پدید آورد.

مهم‌ترین ویژگی درام کاربردی، مشارکت و تعامل است و تلاش دارد مخاطب خود را از انفعال، خنثی بودن خارج کند و او را کنشگر، فاعل و هوشیار سازد

«به‌عنوان پژوهشگری که سال‌ها در خصوص تئاتر آموزشی به مطالعه پرداخته، بفرمایید این نوع تئاتر چه نقشی می‌تواند در آموزش و پرورش ایفا کند؟»

نظریه‌پردازهای آموزشی، این شیوه آموزش انتقالی را که معلم بگوید و دانش‌آموز بشنود و بپذیرد و با عمل معلم گمان کند خود نیز عمل کرده است رد می‌کنند. محققان بر این باورند که دانش‌آموزان لوح‌های سفیدی نیستند که باید رنگی شوند یا همچون مخزنی پر گردند بلکه آموزش باید بتواند در آن‌ها به اکتشاف بپردازد. آموزش تبدالی تلاش دارد دانش‌آموزان را به یادگیرندگانی فعال بدل کند. ورود تئاتر به مدرسه به‌عنوان یک روش تدریس، چه توسط خود بچه‌ها اجرا شود چه توسط یک گروه نمایشی آموزش دیده، شرایطی را برای رشد تفکر و خلاقیت فراهم می‌آورد. جالب اینکه با این روش، نه تنها مفاهیم درسی در ذهن نهادینه می‌شود بلکه نگاه و تعریف دانش‌آموزان از مباحث درسی فراتر رفته و ابعاد جدیدی به خود می‌گیرد. هر جامعه‌ای برای رشد خود نیازمند آگاهی، خلاقیت و مشارکت است و این نوع درام این سه را نشانه گرفته است که آموزش و پرورش می‌تواند به‌خوبی از آن بهره‌بردار.

ما با واقعیت، که مبانی نظری، ویژگی‌ها و فرایند تولید هر نمایش‌نامه، شیوه‌های اجرایی و آسب‌شناسی اجرای این نوع درام‌ها در ایران تشریح شده است.

تاریخ، مطالعات اجتماعی و ادبیات فارسی، دارای مفاهیم و مضامینی هستند که درک درست و عمیق آن‌ها می‌تواند در خطمشی فکری نوجوانان بسیار مؤثر باشند؛ برای همین، در مرحله اول پروژه بر روی این سه کتاب درسی متمرکز شدیم. شیوه انتخاب شده برای این پروژه تحقیقاتی خودجوش و مستقل، شیوه «پژوهش در حین عمل» بوده است که در آن محقق پژوهش می‌کند یافته‌های خود را در واقعیت محک بزند، و تجارب حاصل از آن را به مبانی نظری تبدیل کند. بنابراین او میان «ذهن و عین»، و «نظر و عمل» در حرکت است و این امر موجب غنای پژوهش و حرکت در مسیر ضرورت‌ها می‌شود.

«تئاتر آموزشی چه تفاوتی با تئاتر تماشاخانه‌ای دارد؟»

نام پروژه ما درام کاربردی، شاخه تئاتر آموزشی است. درام کاربردی همان‌گونه که از نامش پیداست، فقط به فرم و جنبه‌های زیباشناختی توجه ندارد، بلکه کارآیی و اهداف ویژه‌ای را دنبال می‌کند. این نمایش‌ها فقط در تماشاخانه‌ها اجرا نمی‌شوند بلکه می‌توانند به هر مکانی وارد شوند و به خدمت فعالیتی درآیند که در آن مکان در حال انجام است و حتی مبدأ فعالیت‌های جدید شوند. در اجراهای تماشاخانه، تماشاگران هستند که به دیدن تئاتر می‌روند اما در درام کاربردی این گروه اجراست که به استقبال تماشاگران می‌رود و آن‌ها را در محل زندگی و محل کارشان ملاقات می‌کند و با آن‌ها، برای آن‌ها و توسط آن‌ها، آثار نمایشی تولید می‌کند. بنابراین مهم‌ترین ویژگی این نوع درام مشارکت و تعامل است و تلاش دارد مخاطب خود را از انفعال، و خنثی بودن خارج کند و او را کنشگر، فاعل و هوشیار سازد و به‌عبارت دیگر، مخاطب را در ساختن معنا سهیم و شریک کند. درام کاربردی